

CZU 338.48(091)

EVOLUȚIA ISTORICĂ A TURISMULUI - ASPECTE GENERALE

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea Agrară de Stat din Moldova

REZUMAT

Turismul reprezintă unul dintre cele mai importante și mai complexe fenomene ale activității umane, atestat încă din cele mai vechi timpuri. Însă ca ramură specializată a economiei, activitatea turistică s-a constituit abia în secolul al XX-lea, când au apărut posibilități de deplasare rapidă a unor mase mari de persoane dintr-o regiune a Terrei în alta, statul garantând dreptul la libera circulație.

Studierea fenomenului turismului din mai multe puncte de vedere a impus creșterea numărului de deplasări și a intensității acestora. Încadrarea ramurii turismului printre celelalte ramuri ale economiei se explică, în primul rând, prin intensificarea relațiilor economice și culturale între statele lumii, prin urbanizarea accelerată, sporirea numerică a salariaților, creșterea bunăstării materiale și al nivelului de cultură al populației și al gradului ei de informatizare, prin modernizarea și perfecționarea rapidă a mijloacelor de transport și a căilor de telecomunicații. În ultimele decenii, puține ramuri ale economiei au avut asemenea ritmuri de creștere a indicilor economici ca turismul.

Cuvinte-cheie: turism, contract, fenomen turistic, odihnă, călătorie.

THE HISTORICAL EVOLUTION OF TOURISM - GENERAL ASPECTS

Angelina TĂLĂMBUȚĂ,

doctor of law, interim professor, Agrarian University of Moldova

SUMMARY

Tourism is one of the most important and most complex phenomena of human activity attested since ancient times. But as a specialized branch of the economy, the tourism activity was up until the twentieth century, when rapid movement appeared possibilities of large masses of people in a region of the Earth to another state guaranteeing freedom of movement.

Studying the phenomenon of tourism from several points of view-imposed travel and increase the intensity. Framing branch of tourism among other sectors of the economy can be explained primarily by intensifying economic and cultural relations between the countries of the world by accelerated urbanization, increasing number of employees, increase material welfare and cultural level of the population and its degree of computerization, by modernization and rapid development of transport and telecommunications routes. In recent decades, few economic sectors also had growth rates of economic indicators tourism.

Keywords: tourism, contract, phenomenon tourism, recreation, travel.

Introducere. Actualitatea investigației evoluției istorice a turismului începe cu apariția termenului *tourism*, care provine de la cuvântul englezesc „*to tour*” (a călători, a colinda cu semnificație de excursie), care la rândul său derivă din cuvântul francez „*tournois*” și termenul latin „*turrus*” cu sens de circuit, călătorie în circuit (de dus-întors) [3, p. 15].

Pentru prima dată termenul de turism a apărut în lucrarea scriitorului francez de la sf. sec. al XVIII-lea, G. Simond „*Voyage d'un français en Angleterre*” [4, 1-16].

Privit ca un fenomen social-economic creator de beneficii, turismul a fost definit în variante dintre cele mai diferite. Peyromarrie Debord M. definește turismul ca *arta de a călători pentru propria plăcere*, iar

Jean Medecin - activitate din timpul liber care constă în a voiage sau locui departe de locul de reședință, pentru distracție, odihnă, îmbogățirea experienței și culturii, datorită cunoașterii unor noi aspecte umane și a unor peisaje necunoscute. O altă definiție cu caracter social-economic o găsim la Guy Freuler: „*fenomen al timpurilor noastre, bazat pe creșterea necesității de refacere a sănătății și de schimbare a mediului înconjurător, cultivare a sentimentului pentru frumusețile naturii ca rezultat al dezvoltării comerțului, industriei și al perfecționării mijloacelor de transport*”. Turismul reprezintă călătoriile de plăcere, pentru recreere. Acesta a fost extins în ultimii ani pentru a include orice călătorie în afara zonei în care cineva trăiește sau muncește, de la

călătorii de o zi până la vacanțe în străinătate.

Turismul se numără printre cele câteva fenomene ce s-au impus în epoca contemporană, dezvoltarea sa spectaculoasă constituind o trăsătură caracteristică secolelor al XX-lea și al XXI-lea.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost aplicate metodele generale de cunoaștere ale dreptului contractual, precum metoda istorică, deductivă, logică, analitică, comparativă, etc., fiind folosite și combinate în dependență de problematica abordată în lucrare. Cu toate acestea, materialele utilizate în cercetare, le constituie operele savanților din domeniu, care reprezintă doctrina juridică din Republica Moldova, România, Federația Rusă.

Rezultatele obținute și discuții.

În evoluția istorică a turismului se pot depista, convențional, mai multe perioade, începând încă cu *preistoria*. Se poate afirma că apariția călătoriei poate fi localizată încă în comuna primitivă, atunci când, din necesități materiale, oamenii căutau la distanță ceea ce nu puteau găsi în preajma adăposturilor lor. Aceste călătorii nu pot fi nici într-un caz identificate cu călătoriile în scop turistic, dar le-au trezit dorința de deplasare și curiozitate oamenilor de a cunoaște ceea ce se află dincolo de raza lor vizuală.

În *Grecia Antică*, oamenii pentru a se asigura de siguranța lor în timpul călătoriei în orașele îndepărtate, încheiau contracte de vizite reciproce cu oamenii care aveau aceeași ocupație (comerciant-comerciant, familie-familie), astfel păstrându-și integritatea fizică și morală. Cel care pleca în străinătate se legitima cu o bucată de simbion (simbol), ruptă în două și care, într-o măsură oarecare, echivalează cu pașaportul de azi și cu viza. Neîndeplinirea contractului de vizită prietenească era considerată ca cea mai grea nelegiuire, care atrăgea după sine „*pedapsa severă a zeilor*”.

Oamenii călătoreau și în scopuri religioase, cum ar fi pelerinajul de la Dodona și Delfi, unde sute de pelerini din toate părțile Greciei veneau pentru a solicita și asculta prezicerile lui ZEUS și APOLLO. În vechea Grece nu existau hanuri, călătorii locuiau la prieteni, iar cei de rând, datorită climatului plăcut și dulce, se adăposteau în vestibulul marilor temple[2, 142].

Un alt scop al călătoriei erau jocurile sportive organizate o dată la 4 ani la Delfi, jocurile hipice din Nemea și mai ales Jocurile Olimpice organizate la Olympia, la care grecii se adunau în număr foarte mare. Data jocurilor și programul lor de desfășurare erau anunțate populației orașelor grecești de către mesagerii locali. Mai convenabile erau călătoriile pe apă, cele pe uscat erau îngreunate de lipsa drumurilor construite. Cărutele își croiau singure drumul pe solul stâncos, urmele lor săpate adânc în stânci fiind vizibile și până azi. În cele mai multe cazuri, grecii călătoreau în grup, căci drumul omului solitar era primejdios din cauza tâlharilor [5, p. 24].

În *Roma Antică*, călătorii aveau

în principal scopuri comerciale, culturale și militare. Romanii au fost primii în istorie care au proiectat și construit rețele de drumuri apte să asigure legătura cu toate colțurile Imperiului Roman, aceasta favorizând, în general, și practicarea călătoriilor. Orașele încheiau contracte de prietenie ospitalieră cu alte orașe, de care beneficiau fiecare cetățean al lor. Pe vremea domniei împăratului Augustus, călătorii erau transportați spre țința călătoriei lor de poștașii imperiale care circulau în baza unui orar fix. Pe drumuri circulau trăsurile în care se putea dormi (vehicol al cărui urmaș este vagonul de dormit de azi).

Pe lângă poșta imperială, care servea, în special, pentru scopuri oficiale, s-au înființat și întreprinderi particulare pentru organizarea și desfășurarea călătoriilor. Agențiile acestora, strămoșii actualelor birouri de voiaj, se ocupau chiar și cu propaganda pentru călători. În orașe, la dispoziția călătorilor stăteau hanuri de dimensiuni relativ mici și prăvălii cu alimente, care ofereau și posibilitatea de găzduire. O importanță deosebită o aveau băile curative, Roma dispunând de 845 băi populare și de 14 băi de lux vizitate anual de numeroși bolnavi, dar și de persoane care doreau să se odihnească. Cele mai renumite dintre băi erau cele de la Cantibus, Puteoli, Baiiae[5, p.24].

Cu toate că oamenii călătoreau în perioada antică, nu se pot confunda călătoriile din acea epocă cu călătoriile din prezent, care sunt bine sistematizate și organizate.

În *Evul mediu* cel mai des călătoreau comercianții, ambasadorii și preoții, iar în scopuri religioase și pelerinii care vizitau locurile sfinte. Un număr important de călători îl constituiau oamenii de știință, artiștii, calfele și studenții care mergeau spre universități și locuri culturale. Din cauza nesiguranței drumurilor și a decăderii civilizației antice, călătoriile bolnavilor spre izvoarele curative s-au micșorat substanțial. Dezvoltarea comerțului dintre state a determinat în mare măsură și desfășurarea călătoriilor în scopuri comerciale. Dezvoltarea economică a societății feudale din secolul al IX-lea și al X-lea a influențat pozitiv asupra circulației mărfurilor și, în aceeași măsură, a comercianților de-a lungul drumurilor comerciale

care legau Estul cu Vestul. Centrele principale ale acestui comerț erau orașele: Veneția, Pisa, Genova, precum și alte orașe italiene, franceze și germane.

Mase mari de călători erau antrenate în călătorii religioase, mai ales în Răsărit, unde erau concentrați o mare parte din musulmani, care conform *Coranului* pentru a purta numele de „*Hadji*” era necesar de a săvârși cel puțin o dată în viață un pelerinaj la Mecca. În evul mediu, în călătorii de ordin religios erau antrenați și creștinii care se îndreptau spre centrul de pelerinaj „*Saint Jacques de Compostella*” din Franța. De asemenea, un număr mare de călători, circa 65 de mii, a atras după sine sfințirea bisericii „*Frauenkirche*” din Munchen.

După căderea Romei Antice a căzut și cultul băilor, din cauza fricii de epidemii, precum și din alte cauze. În această perioadă băile se aflau în administrarea călugărilor.

Calfele și studenții erau nevoiți să facă deplasări pentru a ajunge spre centrele universitare, acest fapt intensificând traficul de călători. Prigoniți de lege și de biserică, o parte din intelectualii săraci ai evului mediu, actorii, muzicienii, alchimisții, scamatorii și evocatorii de spirite erau practic obligați să călătorească pe drumurile ce legau orașele Europene Centrale și Occidentale.

Un mijloc important de transport în evul mediu o constituia trăsura care era folosită, în special, pentru transportarea mărfurilor. În această perioadă, crește și circulația pe drumurile de apă, ca mijloc de transport fiind folosite șalupile cu vâsle sau bărcile trase de cai. Nobilii care călătoreau însoțiți, de obicei, cu o scrisoare de recomandare erau găzduiți fie la alți feudați, fie la conducătorii bisericilor. În ceea ce privește călătorul de rând, el era găzduit fie de hanuri, fie de mănăstiri.

Un impuls în dezvoltarea turismului din *epoca modernă* l-a constituit marile descoperiri geografice și progresul economic generat de revoluția industrială. O dată cu accentuarea diviziunii internaționale a muncii din secolul al XV-lea - XVI-lea are loc și dezvoltarea, respectiv a comerțului intern și internațional. Din ce în ce mai multe produse se transformă în mărfuri ceea ce determină intensificarea circulației bani-

lor și are loc, prin urmare, trecerea subtilă de la economia naturală la economia de piață. Acest proces continuă să se dezvolte mai ales o dată cu descoperirea drumurilor spre India și America. Are loc intensificarea comerțului între metropolă și colonii. Toate acestea au dus la majorarea numărului de călători.

O dată cu reforma religioasă, apar așa numiții predicatori și misionari, care călătoreau la distanțe mari în scopul realizării unei propagande religioase. De asemenea, în această perioadă călătoresc profesorii și studenții care își desfășurau studiile în străinătate dispunând și de un buget pentru a-și desfășura călătoriile în condițiile în care ei făceau parte din burghezie.

În cadrul intelectualilor și al burgheziei începe să se contureze o noua motivație pentru a călători și anume, necesitatea de a vedea țări noi, de a cunoaște noi experiențe și de a cunoaște oameni noi.

În jurul anului 1700 apare în Anglia așa numitul „*grand tour*” destinat tinerilor și care cuprindea orașele: Paris, Torino, Florența, Roma, Neapole, Veneția, Viena precum și regiunile Rinului. Durata călătoriei era de trei ani. Cu această ocazie apar și noțiunile de „turism” și „turist” [6, p. 213].

Intensificarea traficului de călători a dus la dezvoltarea comunicațiilor și infrastructurii hoteliere. Este interesant faptul că mijloacele de transport se dezvoltă mai rapid decât construcția drumurilor.

Ca rezultat al unei îmbunătățiri tehnice, sporește și viteza călătoriilor, ceea ce, o dată cu îmbunătățirea drumurilor duce la sporirea vitezei de deplasare. Hanurile, în această perioadă, se aflau în aceeași stare ca și în evul mediu, cu camere impropii și mobilier învechit. Oamenii înstăriți care călătoreau în această perioadă își luau patul cu ei.

Trecerea de la deplasarea călătorilor la turism propriu zis, începe o dată cu finalizarea războaielor napoleoniene și s-a manifestat prin creșterea vertiginoasă a numărului de călători englezi.

Un important factor care a dus la dezvoltarea turismului este inventarea motorului cu aburi și aplicarea sa la trenuri și vapoare. La început, vapoarele și căile ferate se străduiau să-i transporte pe călători împreună cu trăsurile lor pentru că satisfacerea

acestor capricii a călătorilor avea și o semnificație practică [8, p. 27].

În sec. al XVIII-lea – al XIX-lea apar metropolele, care se dotează cu hoteluri devenind ulterior celebre: Charring Cross – Londra, Ritz – Paris, Gellert – Budapesta, Negresco – Nisa. Apar primele stațiuni turistice montane la începutul sec. al XIX-lea (în special unde erau izvoare minerale): Marianske Lazne, Bad Ischl, Spa, Vichy [2, p. 143].

Tot în sec. al XIX-lea apar stațiuni maritime, primele apar la Marea Nordului și Mănecii, iar mai târziu se dezvoltă pe litoralul Mediteranei. Apar primele ghiduri moderne: Bader (1836), Murray 1836 – ediția a dispărut, Guide Joanne 1860 – a dispărut, Hachette ș.a. În secolul al XIX-lea în Europa existau circa 160 de stațiuni „balneare” spre care în fiecare an se îndrepta un număr mare de turiști. Cele mai renumite dintre acestea fiind: Aachen, Baden-Baden, Hamburg, Gaster, și altele [13, p. 28].

La începutul secolului al XIX-lea moda a dictat introducerea printre călătorii și a voiajelor la mare. Tot în această perioadă dezvoltarea turismului se datorează și ameliorării condițiilor de cazare în hoteluri, însă prețurile erau destul de mari și accesibile numai călătorilor cu venituri mari. Călătorii mai simpli beneficiau de găzduirea în locuințele particularilor cu condiții mai modeste. Cu toate că în anumite țări sunt introduse anumite restricții vamale, oamenii continuau să călătorească, iar în țările în care circulația turistică este liberă se dezvoltă noi activități cum ar fi: editarea ghidurilor, meseria de ghid și restaurator.

Un eveniment important în dezvoltarea turismului o reprezintă deschiderea primului birou de voiaj în Anglia de către Thomas Cook care este prima organizație fondată cu unicul scop de a organiza călătorii și, mai ales, călătorii în grup. Astfel, Thomas Cook face o propunere societății engleze de căi ferate, care își pierduse rentabilitatea din cauza prețurilor ridicate, și, anume, introducerea unor anumite avantaje pentru călătoriile colective. Urmând exemplul dat de Cook, agenții similare se deschid și în alte țări: Germania, Norvegia, Suedia, Franța și Olanda [13, p. 28].

Toate îmbunătățirile efectuate mijloacelor de transport au avut un

efect pozitiv asupra dezvoltării turismului. Astfel, construirea rețelei mondiale de căi ferate a determinat fluctuații importante în circulația turistică care devine mai bine organizată, mai rapidă, mai ieftină, mai comodă, mai sigură și mai accesibilă pentru masele largi.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea apar așa numitele hoteluri pentru călătorii în tranzit, hoteluri de lux din marile orașe, precum și hotelurile din stațiunile balneare și climaterice care, de obicei, erau în proprietatea unei familii. Mai târziu, apar și hoteluri care funcționau ca societăți pe acțiuni. În această perioadă destinațiile primordiale ale turiștilor o reprezentau marile centre industriale, comerciale sau culturale, precum și stațiunile balneare și vilegiaturiste.

La mijlocul secolului al XIX-lea un factor care îi determină pe turiști să călătorească îl reprezintă sportul. Sportul cel mai des practicat este alpinismul, iar în numeroase țări ca Franța, Elveția, Italia, Austria și Anglia se creează asociații de alpiniști care atrag atenția asupra frumuseții regiunilor montane. Un alt stimul al turismului îl reprezentau în această perioadă și jocurile internaționale cu caracter sportiv. Incluziunea automobilului și a transportului aerian printre mijloacele de transport a reprezentat o revoluție nu numai în sectorul transportului, dar și în turism [5, p. 24].

Tot în această perioadă, se poate afirma că a început să se contureze specializarea internațională în domeniul turismului. Țări, precum Franța, Elveția, Italia, Austria și-au dezvoltat tot mai mult oferta turistică cu sprijinul autorităților locale și a inițiativei private. Primul război mondial a închis posibilitatea dezvoltării turismului pe plan internațional, care este înlocuit în mare parte prin turismul intern. Terminarea războiului a schimbat oferta turistică și are loc creșterea cererii turistice și a numărului destinațiilor turistice. Dorința de a călători inhibată pe parcursul desfășurării războaielor au împins masele de oameni spre redescoperirea vechilor rute ale turismului internațional. Pentru multe state condiția de a-și redresa situația economică era dezvoltarea turismului. În acest scop, în multe state apar așa numitele organe specializate în turism, sprijinite și orientate de că-

tre stat, care se ocupau cu propaganda turistică și soluționarea problemelor legate de turism. Una dintre aceste probleme era obținerea vizelor. Spre sfârșitul acestei perioade, o dată cu intensificarea folosirii de către turiști a transportului auto pe marginea drumului apar moteluri și stații de aprovizionare cu combustibil. În același timp se dezvoltă un nou tip de turism și anume turismul de camping [3, p. 15].

Prin urmare, în această perioadă, apar condiții noi de dezvoltare a turismului care sunt baza apariției premizelor turismului de masă din perioada următoare.

Perioada turismului de masă începe în **perioada contemporană**, afirmându-se cu pregnanță în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, odată cu intensificarea circulației turistice. Turismul de masă reprezintă acel mod de turism răspândit la mijlocul secolului XX, în urma apariției concediilor plătite, mai ales în țările industriale, și care permite maselor de oameni de a călători. Călătoria în zilele noastre este considerată ca un drept al fiecărei ființe umane.

Premisele apariției turismului în masă sunt:

- reducerea zilei și a săptămânii de muncă;
- ridicarea nivelului de viață al oamenilor;
- dezvoltarea intensă a căilor și a mijloacelor de comunicații;
- dezvoltarea și diversificarea ofertei turistice la nivel teritorial;
- creșterea necesității de recreare a persoanei care duce un mod de viață urban.

Printre particularitățile turismului în masă pot fi menționate:

- creșterea caracterului său de masă;
- creșterea razei de deplasare;
- creșterea consumului turistic;
- diversificarea tipurilor de turism în conformitate cu necesitățile existente;
- mobilitatea care este datorată perfecționării căilor și mijloacelor de comunicații;
- participarea la turism a familiilor cu venituri joase;
- robotizarea și automatizarea [10, p.68].

Pe lângă toate avantajele pe care le oferă turismul de masă, acesta poate provoca și anumite probleme care duc la degradarea mediului

înconjurător. Printre acestea pot fi menționate:

- traficul - prin circulația intensă are loc poluarea aerului și apariția zgomotului;
- consumarea resurselor - un teren de golf din Thailanda utilizează o cantitate de apă cât ar putea consuma 60.000 de locuitori într-un an;
- poluarea - numeroasele transporturi folosite duc la poluarea aerului în regiunile cu o mare frecvență turistică; prin utilizarea pesticidelor; producerea deșeurilor care este inevitabilă;

- perturbarea naturii - zgomotul, iluminarea și vizitarea locurilor sălbatice duc la distrugerea echilibrului ecosistemelor date [10, p. 69].

În această perioadă turismul ia o amploare fără de precedent, devenind una dintre principalele industrii ale economiei unei țări. Crește vertiginos numărul turiștilor și nu numai din țările bogate, ci și din țările mai puțin bogate. Călătoria devine un obicei pentru majoritatea persoanelor de orice vârstă care au nevoie de a se desprinde de rutină și de a cunoaște oameni noi și culturi noi. Însă această dezvoltare fructuoasă a turismului poate produce și anumite daune mediului înconjurător, însă acestea sunt nesemnificative, în comparație cu alte industrii.

Concluzie. Ramura turismului în Republica Moldova are o vechime de aproximativ 50 de ani. Perioada dezvoltării ei poate fi divizată convențional în patru etape:

1. Anii 1960-1970, când a avut loc constituirea activității turistice ca ramură, crearea primelor structuri specializate și a organului de stat respectiv;

2. Anii 1971-1990, care se caracterizează printr-o dezvoltare stabilă a ramurii și prin indici pozitivi de creștere anuală a numărului de turiști și excursioniști;

3. Anii 1991-2000, când turismul cunoaște o serie de momente atât pozitive, cât și negative - concomitent cu restructurarea managementului ramurii, lărgirea relațiilor de cooperare pe plan internațional și regional, simplificarea procedurilor de plecare peste hotare și de intrare în Republica Moldova, are loc uzura fizică și morală a infrastructurii turistice, reducerea foarte mare a volumului schimbului turistic, prevalarea turismului emițător în detrimentul celui intern.

4. Anii 2001- până în prezent, activitatea turistică are un mers mai ascendent, formele de turism multiplicându-se, fapt ce permite o mai bună valorificare a resurselor turistice [8, p. 27].

În Republica Moldova turismul intern se află la începutul afirmării sale ca sector al economiei naționale.

Referințe bibliografice

1. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
2. Costețchi-Jușca O. Turismul – privit prin prisma definițiilor sale. În: Studia Universitatis Moldavia, 2017. Nr. 7. Disponibil online: http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/23.p.142-145_107.pdf
3. Copețchi M. Manual de tehnici operaționale în activitatea de turism. București: Irecson, 2006. 203 p.
4. Cojocariu I. Repere teoretice despre Geografia Turismului. În: Educația de azi, nr. 4-5. 2016. pag. 1-16
5. Cristureanu C. Economia și politica turismului internațional. București: Abeona, 1992, 247p.
6. Chibac Gh., Băieșu A., Rotari A., Efrim O., Drept civil. Contracte speciale. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.
7. Dicționarul explicativ al limbii române. Disponibil online: <https://dexonline.ro/>
8. Florea S. Potențialul turistic al Republicii Moldova. Chișinău: Labirint, 2008. 352 p.
9. Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova. Nr. 352-XVI, din 24.11.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 14-17/40, din 02.02.2007.
10. Stăncioiu A. Planificarea de marketing în turism. Concepte și aplicații. București: Economica, 2005. 168 p.
11. Stăncioiu A. Dicționar de terminologie turistică. București: Economica, 1999. 246 p.
12. Strategia de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova în anii 2003-2015, aprobată conform hotărârii Guvernului Nr. 1065 din 02.09.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 196-199/1118, din 12.09.2003.
13. Tigu G. Etica afacerilor în turism. București: Uranus, 2005. 126 p.

DATE DESPRE AUTOR:
Angelina TALAMBUȚA,
dr.conf.univ.inter., UASM
e-mail: anghelinamd@outlook.com
tel: 068577116

AUTHORINFO:
Angelina TALAMBUȚA,
doctor of law, interim professor,
Agrarian University of Moldova
e-mail: anghelinamd@outlook.com
tel: 068577116